

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף יז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף יז

צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה

אמר רב יוסף, תלמיד חכם עושה דין לעצמו, בדבר שהוא ברור אצלו ואינו ספק.

רב שאינו דומה למלאך ה'

צורבא מרבנן אחד, הוּו סנו שומעניה, כלומר היו יוצאים עליו שמועות רעות.

נסתפק רב יהודה אם לנדותו או לא. שכן מצד אחד, חכמי מקומו צריכים לו, שהוא הרב שלהם ומלמד אותם, ואם כן טוב שלא לנדותו. ומצד שני, אם לא ינדוהו, יתחלל שם שמים.

שאל את רבה בר בר חנה, אם שמע דבר בכגון זה. ואמר לו, שכך אמר רבי יוחנן, נאמר, "פּי שְפָתַי כִּהְיוּ יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ פִּי מִלֶּאֱדָה' צְבָאוֹת הוּא" (מלאכי ב' ז).

ללמדנו, אם דומה הרב למלאך ה', יבקשו תורה מפיו, ואם לאו, אל יבקשו תורה מפיו.

ואם כן, הועיל וחכם זה שיוצאים עליו שמועות רעות, אין בכך כלום במה שצריכים לו אנשי מקומו, שהרי מוטב להם שלא ילמדו ממנו כלל, ולכן נכון לנדותו.

שמחת רב יהודה בהליכתו לאותו עולם

קיבל רב יהודה את דברי רבה בר בר חנה, ונידה את אותו צורבא מרבנן.

לאחר זמן נחלש רב יהודה ונטה למות, ובאו החכמים לבקרו בחוליו, ולשאול בשלומו, ובא גם החכם המנודה עימהם.

כשראה אותו רב יהודה, חייך רב יהודה. אמר לו אותו חכם, לא דיך שנידת אותי, שאתה גם צוחק בי.

אמר לו רב יהודה, לא בדך אני צוחק, אלא הולך אני לאותו עולם כשאני שמח, שהרי אפילו לאדם גדול כמותך, לא החנפתי.

חכם שמת אין לנהוג קלות ראש בנידויו

כשנחה נפשו של רב יהודה, כלומר לאחר פטירתו של רב יהודה, בא אותו חכם מנודה לבית המדרש, וביקש שיתירו לו את נידויו.

אמרו לו החכמים, אין כאן אדם גדול כרב יהודה, שיתיר לך את הנידויו, לך אצל רבי יהודה נשיאה, שיתיר לך.

הלך לפני רבי יהודה נשיאה, שיתיר לו את נידויו. ביקש רבי יהודה נשיאה מרבי אמי שיעיין בדינו, ואם צריך להתיר לו את נידויו, יתיר לו.

עיין רבי אמי בדינו, והיתה דעתו להתיר לו את הנידויו, ועמד רבי שמואל בר נחמני על רגליו, ואמר, ומה שפחה של בית רבי, לא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה שלש שנים, יהודה חברינו, על אחת כמה וכמה.

אמר רבי זירא, מהו זה שארע לפנינו, שהרי כבר כמה שנים לא בא זקן זה [=רבי שמואל בר נחמני] לבית המדרש, והיום בא ללמדנו דבר זה? ודאי ארע הדבר, כי אין ראוי להתיר למנודה זה את נידויו. ולא התיר לו רבי יהודה נשיאה את הנידויו.

מיתתו וקבורתו של אותו חכם מנודה

מאחר שלא התירו לו את נידויו, יצא, והיה בוכה והולך, בא זיבורא [=צרעה], ונשכו למנודה באמתו ומת.

רצו להכניסו למערת קבורה שקבורים בה חסידים, ולא קיבלוהו, שהיה נחש סובב על פתח המערה, ואינו פותח פיה.

באו להכניסו למערת קבורה שקבורים בה דיינים [=ראשי בית דין] וקיבלוהו. ואמרו שהסיבה לכך שקבלוהו, כי באותם דברים רעים שהיה עושה היה עושה באותו אופן שאמר רבי אילעאי להלן, כדי למנוע חילול השם.

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף יז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הרואה שיצרו מתגבר עליו

רבי אילעאי אומר, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירים אותו, וילבש שחורים, ויתעטף שחורים, ויעשה מה שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא.

יש מפרשים הואיל ואין מכירים אותו, כשיעשה שם את העבירה, אין בדבר חילול השם.

ורבו של רש"י פירש משום רב האי גאון, שמאחר שילבש שחורים, שוב לא יחפוץ לעשות את העבירה, ואמר, אני ערב בדבר.

המכה את בנו גדול

שפחה של בית רבי ראתה אדם מכה את בנו גדול. אמרה, יהא אדם זה בנידוי, משום שהוא עובר על הכתוב, "לא תקלל חרש וּלְפָנֵי עֹזֵר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל וְנִרְאֶתָ מְאֻלָּקִיד אֲנִי הִ" (ויקרא י"ט י"ד).

כיון שבנו גדול הוא, יש לחוש שעל שמכה אותו, יבעט הוא באביו, ונמצא אביו גורם לו מכשול זה.

ואמרו לעיל, שלא הקלו חכמים בנידוי זה, ולא התירוהו עד שלוש שנים.

וכן שנינו בברייתא, "וּלְפָנֵי עֹזֵר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל", במכה לבנו גדול הכתוב מדבר.

המנדה את הגזלן והמנודה מהגזלן

ריש לקיש היה שומר פרדס, בא אדם אחד ואכל ממנו תאנים, הרים עליו ריש לקיש קולו, לומר לו שלא יאכל, ולא השגיח בו.

אמר לו ריש לקיש, יהיה אדם זה בנידוי. אמר לו אותו אדם, אדרבה, תהא אתה בנידוי, אם ממון נתחייבתי לך, נידוי מי נתחייבתי לך?

בא ריש לקיש לבית המדרש, אמרו לו, שלו נידוי, שלך אינו נידוי, שלא נידית כדין, ותקנתך, ללכת אצלו, שיתיר לך את הנידוי.

נידוהו ואינו יודע מי נידוהו

נתבאר שחל נידויו של ריש לקיש והיה לו ללכת למנדה שיתיר לו נידויו, אלא שריש לקיש לא ידע היכן ימצא את אותו אדם.

ולפיכך אמרו לו, שילך אצל הנשיא, ויתיר את נידויו, שכן שנינו, נידוהו ואינו יודע מי נידוהו, ילך אצל נשיא, ויתיר לו נדויו.

תלמיד חכם שסרח

לדברי רב הונא, באושא התקינו, שאב בית דין שסרח פעם אחת, אין מנדים אותו, אלא אומרים לו, "הַכָּבֵד וְשֵׁב בְּבֵיתְךָ" (מלכים ב' י"ד י'). כלומר, עשה עצמך כאדם שכבד עליו ראשו, ושב בביתך. או הכוונה היא שאומרים לו כבודך שתשב בביתך]. ואם חזר וסרח, מנדים אותו, מפני חילול השם.

ולדברי ריש לקיש, תלמיד חכם שסרח, אין מנדים אותו בפרהסיא, שנאמר, "וְכַשְׁלֶתָ הַיּוֹם וְכַשְׁלַתְּ גַם נְבִיא עֹמֵד לְיָדָהּ וְדַמִּיתִי אֶמְדָּה" (הושע ד' ה'). כלומר, כסהו, ואל תבזה אותו בפרהסיא, אלא בלילה, כשחשיכה, ואין אדם רואה.

המנדה תלמיד חכם

כשמר זוטרא החסיד היה רואה צורך לנדות צורבא מרבנן, משום כבודו של אותו צורבא מרבנן תחילה היה מנדה את עצמו, ורק אחר כך מנדה את אותו צורבא מרבנן.

וכשהיה נכנס לאכסנייתו, היה מתיר תחילה את נידוי עצמו, ואחר מתיר את נידוי אותו צורבא מרבנן.

נידוי עצמו

אמר רב גידל אמר רב, תלמיד חכם, מנדה לעצמו, ומיפר לעצמו.

מלקות טובות מנידוי

אמר רב פפא, ישולם שכרי, על שמעולם לא נידיתי צורבא מרבנן. שכשהיה צורך לנדות צורבא מרבנן, היה מלקה אותו, ולא מנדה אותו. שכן היו עושים בארץ ישראל, היו נמנים להלקות צורבא מרבנן, ולא נמנים לנדותו.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף יז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

שמתא

הנידוי נקרא בלשון הגמרא **שמתא**. לדברי רב הוא נוטריקון **שם מיתה**. ולדברי שמואל, הוא נוטריקון **שממה יהיה**.

כניסת השמתא ויציאתה

לדעת שמואל, השמתא נכנסת במנודה, ומכה בו לעולם, כשומן שטחים בתנור, שהוא נבלע בתוכו, ואינו יוצא לעולם. ואפשר שגם דעת רב כן.

וריש לקיש חולק ואומר, שכשם שנכנסת במאתים וארבעים ושמונה איברים, כך כשהיא יוצאה, יוצאה ממאתים וארבעים ושמונה איברים.

כשהיא נכנסת, נכנסת במאתים ארבעים ושמונה אברים. שנאמר, "וְהִיְתָה הָעִיר חָרָם הִיא וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ לֵה' רַק רָחֵב הָאֲזָנָה תִּחְיֶה הִיא וְכָל אֲשֶׁר אִתָּה בְּבַיִת כִּי הִחַבְּאֲתָה אֶת הַמְּלָאכִים אֲשֶׁר שָׁלַחְנוּ" (יהושע ו' י"ז), חרם בגימטריא מאתים וארבעים ושמונה.

וכשהיא יוצאה, יוצאה ממאתים ארבעים ושמונה אברים. שנאמר, "ה' שָׁמַעְתִּי שְׁמָעָה נִרְאִיתִי ה' פָּעֲלָהּ בְּקֶרֶב שָׁנִים חִיְהִי בְּקֶרֶב שָׁנִים תִּוְדִיעַ בְּרָגְזוֹ רַחֵם תִּזְכֹּר" (חבקוק ג' ב'), רחם בגימטריא מאתים וארבעים ושמונה.

השלך הנידוי על זנב

הכלב והוא יעשה את שלו

אמר רב יוסף, שדי שמתא אגנובתא דכלבא, ואיהי דידה עבדה, כלומר השלך הנידוי על זנב הכלב, והוא יעשה את שלו, וילקה.

שכן כלב אחד היה אוכל את מנעלי החכמים, ולא היו יודעים מי הוא, ונידו אותו, נתפסה האש בזנבו של הכלב, ושרפה אותו.

המצער חכמים יש לנדותו

אדם אלים היה מצער צורבא מרבנן, ובא לפני רב יוסף לשאול מה יעשה. אמר לו רב יוסף, שילך וינדה אותו.

הנידוי מועיל גם בכתב

אמר אותו צורבא מרבנן לרב יוסף, שהוא ירא לנדות את האדם האלים. אמר לו רב יוסף, אם כן כתוב עליו נידוי [=שקילי פתיחא עליה].

נידוי מועיל בלא שיתפסם

אמר אותו צורבא מרבנן, שלכתוב כתב נידוי על האדם האלים, ירא הוא יותר. אמר לו רב יוסף, **טול כתב נידוי שתכתוב עליו, ותתן אותו בתוך כד, כדי שלא יתפרסם, ותניח אותו בבית הקברות, שאין בני אדם מצוים שם, ותתקע בכד הזה אלף תקיעות בארבעים ימים. עשה כן, נשבר הכד, ומת אותו אדם אלים.**

נידוי בשופר

התקיעה בשופר מועילה לנידוי, שיפרעו ממנו על ידה, שהשופר הוא קיצור של "שנפרעים ממנו".

ויש לתקוע תקיעה ושברים, לומר שהשמתא משבר בתים גבוהים.

כל מקום שנתנו חכמים עיניהם

אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל מקום שנתנו חכמים עיניהם בכעס, נענשו אותם שנתנו בהם החכמים את עיניהן או במיתה או בעוני.

נזיר ומצורע מגלחים תגלחת טהרתם במועד

גם כשהיה להם פנאי לגלח קודם המועד

בתחילת הפרק נמנו אלו שהתירו להם לגלח במועד, כגון הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים.

ורוב המנויים שם, התירו להם לגלח במועד רק מפני שלא היה להם פנאי לגלח קודם המועד. אבל אם היה להם פנאי לגלח קודם המועד, ולא גלחו, לא יגלחו במועד.

יוצאים מן הכלל, הנזיר והמצורע, הבאים לגלח תגלחת טהרתם, שהתירו להם לגלח במועד, גם

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף יז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

כשהיה להם פנאי לגלח קודם המועד.

והטעם לכך, כי שני אלו, לאחר תגלחתם מביאים קרבנותיהם.

הנזיר שנטמא, כשהוא נטהר מגלח, ומביא קרבנות לשוב למנות נזירות טהרה. והמצורע הנטהר, מגלח, ומביא קרבנות טהרתו.

ומאחר שהתגלחת מעכבת את הקרבנות שלהם, לא רצו לאסור אותם בתגלחת, שלא יהו את

הקרבנות.

ולכן גם כשהיה להם פנאי לגלח קודם המועד,

הם מגלחים במועד, ומביאים קרבנותיהם בזמן.

הרגל מבטל גזרת שלושים

בדף י"ט יתבאר בעזה"י, שהאבל, בשבעה ימים ראשונים של אבלותו אסור בדברים הרבה,

ואיסורים אלה נקראים גזרת שבעה. ולאחר מכן,

עד תשלום שלושים יום, הוא מותר במקצת הדברים, ואסור במקצתם, ואיסורין אלה נקראים גזרת שלושים.

עוד יתבאר שם בעזה"י, שאם נכנס האבל לימי

גזרת שלושים קודם הרגל, הרגל מפסיק את ימי

גזרת שלושים ומבטלם, וכבר מערב הרגל הוא מותר לגלח.

לדעת חכמים, שבעת ימי אבלות נוהגים עד סוף

היום השביעי, ואם כן, רק כשהיה ערב הרגל יום

שמיני לאבלות, נכנס האבל לימי גזרת שלושים קודם הרגל, ומותר לגלח קודם הרגל.

ולדעת אבא שאול, מקצת יום שביעי ככולו,

ומשכנס מקצת יום שביעי, תמה גזרת שבעה, והחלה גזרת שלושים, ואם כן, גם כשחל יום

שביעי של אבלותו ערב הרגל, נכנס לימי גזרת שלושים קודם הרגל, והרגל מבטל ממנו גזרת שלושים, ומותר לגלח קודם הרגל.

חל ערב הרגל בשבת

יש אופן שבו מודים חכמים שהאבל מגלח קודם

הרגל ביום שביעי לאבלותו, והוא, כשחל יום

שמיני של אבלות בשבת שהיא ערב הרגל. מאחר

שבשבת אינו יכול לגלח, התירו לו לגלח בערב שבת שהוא יום שביעי לאבלותו.

לגלח במועד לאחר תום גזרת שלושים

לדברי הכל, אבל שחל יום שמיני לאבלותו ערב

הרגל, מותר לו לגלח ערב הרגל. ואם כן, מאחר

שהיה לו פנאי לגלח ערב הרגל, אם לא גילח ערב

הרגל, דין פשוט הוא, שאסור הוא לגלח ברגל.

ולדברי הכל, כשחל יום שמיני לאבלותו בשבת

שהיא ערב הרגל, מותר לו לגלח בערב שבת. ואם

כן גם זה, מאחר שהיה לו פנאי לגלח ערב הרגל,

אם לא גילח ערב הרגל, דין פשוט הוא, שאסור הוא לגלח ברגל.

וכשחל יום שביעי לאבלותו ערב הרגל, לדעת

חכמים לא בטלה ממנו גזרת שלושים, ולכן לא

יגלח, לא בערב הרגל, ולא במועד עצמו.

ולדעת אבא שאול, כשחל יום שביעי לאבלותו

ערב הרגל, בטלה ממנו גזרת שלושים, ומותר לו

לגלח ערב הרגל. ולפיכך, אם לא גילח ערב הרגל,

מאחר שהיה לו פנאי לגלח, ולא גילח, אסור לו

לגלח במועד.

וכל זה כשהיה ערב הרגל יום חול, אבל כשהיה

ערב הרגל שבת, אנוס היה במה שלא גילח ערב

הרגל, ולכן מותר לו לגלח במועד.

גילוח במועד הסמוך למשמרו של כהן

נתבאר לעיל בדף י"ד, שאנשי משמר, הם הכהנים

שזמנם להקריב קרבנות ציבור בשבוע זה משבת

ועד שבת, אסורים להסתפר ולכבס כל אותו שבוע,

כדי שיעשו זאת קודם לכן. וביום חמישי בשבוע

הם מותרים להסתפר ולכבס, מפני כבוד השבת.

וכשחל הרגל בשבוע שאחר זמן משמר זה, הכל

מודים שאין לכהני משמר זה היתר לגלח ברגל

עצמו.

שכן כשחל הרגל רחוק מיום השבת, כגון שחל

בימים שני או שלישי או רביעי או חמישי או ששי

או שבת, מאחר שיש ימי חול בין סיום עבודת

המשמר לבין הרגל, היה להם לכהנים לגלח

בימים אלו שקודם הרגל, ואין להם היתר לגלח

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף יז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ברגל עצמו.

ואף כשחל הרגל סמוך לשבת כלומר ביום ראשון, ולא היו יכולים לגלח בין שבת לבין הרגל, מכל מקום אין להם לגלח ברגל עצמו כי בחמישי בשבת של משמרם היו מותרים לגלח, והיה להם לגלח אז ולא להשהות התגלחת לרגל עצמו.

אבל, כשחל הרגל בחמישי בשבת של משמר זה, נחלקו חכמים, אם בראשון בשבוע הבא, שהוא יום רביעי של רגל, מותרים כהני המשמר לגלח לכבוד הרגל או לא.

לדעת התנא של הברייתא, מאחר שקודם הרגל לא היו יכולים לגלח, שהרי כל הימים שקודם הרגל הם ימי משמר שלהם, שהם אסורים לגלח בהם. וגם ביום חמישי, שבדרך כלל הם מותרים לגלח לכבוד שבת, לא היו יכולים לגלח, משום שהיה יום טוב. ואם כן, הרי הם כמי שהיו בבית האסורים כל הימים שלפני הרגל עד יום רביעי של רגל, ולפיכך, ביום ראשון בשבוע שאחר השלמת משמרתם, אף שהוא יום רביעי של הרגל, מותרים הם לגלח בו לכבוד הרגל.

ולדעת משנתנו, אף על פי שלא היו יכולים לגלח קודם הרגל, אסורים הם לגלח ברגל עצמו, והטעם לכך, כי כלל בידינו, שברגלים כל המשמרות שוות בהקרבת קרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים. ואם כן, ברגלים כל המשמרות נחשבות כמשמר שעובד, ואם כן כשם שלא יכלו לגלח קודם הרגל, מחמת היותם בני המשמר העובד, כך אינם יכולים לגלח כל ימות הרגל עד סופו, מחמת היותם בני המשמר העובד.

והתנא של הברייתא אינו מסכים לכך, כי לדעתו, אף שכל המשמרות עובדים ברגל, דין כהני משמר להיאסר בתגלחת לא נאמר אלא באלו שזמנם לשמש השבוע, אבל אלו שנשלמה משמרתם, אינם אסורים בתגלחת כדין כהני משמר.

תגלחת ותכבוסת באבלות

נתבאר, שהאבל אסור בתגלחת ובתכבוסת. ובאבלות ראשונה, לא הקלו באיסורים אלו כמו שהקלו במועד. ולכן באבלות ראשונה, אפילו אם יצא מבית האסורים ומבית השביה או שבא ממדינת הים אינו מגלח ואינו מכבס.

ומי שתכפוהו אבליהו, כלומר, שקודם שנשלמה אבלותו, חלה עליו אבלות נוספת, הקלו עליו באיסור תספורת ותכבוסת, ורשאי להקל שערותיו בתער, ולכבס כסותו במים.

ואם היה אבל זה בתחילת אבלותו הראשונה אחד מאותם שהקלו להם במועד, כגון שיצא אז מבית האסורים או בא ממדינת הים, אף שבאבלות ראשונה לא הקלו לו באיסורים אלו יותר משאר אבליים, והיה אסור בתספורת ותכבוסת לגמרי, עתה שתכפוהו אבליהו, הקלו עליו יותר משאר אבליים שתכפום אבלותם, ששאר אבליים מקילים שערם בתער, וזה מסתפר אף במספרים. ושאר אבליים מכבסים את כסותם במים, וזה מכבס אף בנתר ובאהל.

	רוב בני אדם		בא ממדינת הים וכמותו	
	תחילת אבלות	תכפוהו אבליהו	תחילת אבלות	תכפוהו אבליהו
תגלחת	אסור לגמרי	מיקל בתער	אסור לגמרי	מסתפר אף במספרים
תכבוסת	אסור לגמרי	מכבס במים	אסור לגמרי	מכבס אף בנתר ואהל

נטילת צפרניים במועד

לדעת רבי יהודה, אסור ליטול צפרניים במועד. ולדעת רבי יוסי, מותר ליטול צפרניים במועד. ואמרו עולא ושמואל שכן ההלכה.

נטילת צפרניים בימי אבלו

לדעת רבי יהודה, אסור ליטול צפרניים בימי אבלו. ואמר עולא שכן ההלכה.

ולדעת רבי יוסי, מותר ליטול צפרניים בימי אבלו. ואמר שמואל שכן ההלכה, שלדעת שמואל, בהלכות אבלות, לעולם הלכה כדבר המיקל.

והיה מי שהיה סבור, שרק צפרני היד מותר לאבל ליטול, משום מאיסותם, אבל צפרני הרגל אסור.

ורב ענן בר תחליפא אמר, שבפירוש אמר לו שמואל, שאין חילוק בדבר, ומותר לאבל ליטול צפרני ידיו וצפרני רגליו.

ואמר רב חייא בר אשי אמר רב, שבגנוסטרוא אסור.